

Ενεργητική και Παθητική σύνταξη

Στον λόγο μας χρησιμοποιούμε δύο είδη σύνταξης: την ενεργητική και την παθητική.

Ενεργητική σύνταξη έχουμε όταν το ρήμα δηλώνει ότι το υποκείμενο του ενεργεί, κάνει κάτι, και χρησιμοποιούμε ρήμα ενεργητικής διάθεσης. Π.χ. *Ο μαθητής γράφει τις ασκήσεις του.*

Παθητική σύνταξη έχουμε όταν το ρήμα δηλώνει ότι το υποκείμενο του παθαίνει κάτι, υφίσταται τα αποτελέσματα μιας ενέργειας, και χρησιμοποιούμε ρήμα παθητικής διάθεσης. Π.χ. *Το σκυλάκι χτυπήθηκε από το αυτοκίνητο.*

Στην παθητική σύνταξη χρησιμοποιείται ένας εμπρόθετος προσδιορισμός που δηλώνει πρόσωπο ή πράγμα και λέγεται **ποιητικό αίτιο**.

Το **ποιητικό αίτιο** εκφέρεται:

- α) με την πρόθεση *από* + **αιτιατική** Π.χ. *Το φαγητό ετοιμάζεται από τη μητέρα.*
- β) με την πρόθεση **σε** + **αιτιατική** όταν προσδιορίζει ρηματικά επίθετα που λήγουν σε *-τος*. π.χ. *Ήταν αγαπητός σε όλους (απ' όλους).*
- γ) με την πρόθεση **με** + **αιτιατική**, όταν προσδιορίζει παθητικές μετοχές. π.χ. *Το σπίτι ήταν φτιαγμένο με πέτρες (από πέτρες).*

Το ποιητικό αίτιο παραλείπεται όταν:

- α) εννοείται εύκολα π.χ. *Τράβηξα τις κουρτίνες και φωτίστηκε το δωμάτιο (εννοείται από τον ήλιο).*
- β) είναι κάτι γενικό και αόριστο π.χ. *Πώς προφέρεται αυτή η αγγλική λέξη;*

Όμως κάθε προσδιορισμός που έχει τη μορφή *από* + **αιτιατική** δεν είναι και ποιητικό αίτιο. Μπορεί να είναι προσδιορισμός τόπου ή χρόνου. Π.χ. *Έπεσα από το κρεβάτι καθώς κοιμόμουν, (προσδιορισμός τόπου)* Όταν χρησιμοποιούμε ενεργητική σύνταξη τονίζεται περισσότερο το πρόσωπο που ενεργεί, ενώ με την παθητική σύνταξη δίνεται έμφαση στο αποτέλεσμα της ενέργειας. Συνήθως τα ρήματα που έχουν ενεργητική διάθεση είναι και ενεργητικής φωνής (π.χ. *γράφω, λύνω*) και τα ρήματα που έχουν παθητική διάθεση είναι

Μετατροπή ενεργητικής σύνταξης σε παθητική

- Το ρήμα από ενεργητικό γίνεται παθητικό.
- Το υποκείμενο του ρήματος της ενεργητικής φωνής το κάνουμε ποιητικό αίτιο (*από* + **αιτιατική** ονόματος).
- Το αντικείμενο του ενεργητικού ρήματος γίνεται υποκείμενο του παθητικού ρήματος.

Μετατροπή παθητικής σύνταξης σε ενεργητική

- Το ρήμα από παθητικό γίνεται ενεργητικό.
- Το ποιητικό αίτιο της παθητικής σύνταξης γίνεται υποκείμενο του ενεργητικού ρήματος.
- Το υποκείμενο του παθητικού ρήματος γίνεται αντικείμενο του ενεργητικού ρήματος.

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΣΥΝΤΑΞΗ

Υποκείμενο

Οι μαθητές

Η μητέρα

Οι εργάτες

Ρήμα

λύνουν

ντύνει

κατασκεύασαν

Αντικείμενο

τις ασκήσεις.

το μωρό.

τη γέφυρα.

ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΣΥΝΤΑΞΗ

Υποκείμενο

Οι ασκήσεις
Το μωρό
Η γέφυρα

Ρήμα

λύνονται
ντύνεται
κατασκευάστηκε

Ποιητικό αίτιο

από τους μαθητές.
από την μητέρα.
από τους εργάτες.

Ρήμα – Υποκείμενο – Αντικείμενο – κατηγορούμενο

Το **ρήμα** είναι το βασικό στοιχείο της πρότασης και γύρω από αυτό κινούνται οι υπόλοιποι όροι της. Φανερώνει ότι ένα πρόσωπο, ζώο ή πράγμα ενεργεί ή παθαίνει κάτι ή βρίσκεται σε μια κατάσταση.

Π.χ. *Ο μαθητής διαβάζει.*

Τα ρήματα χωρίζονται σε:

- ✓ **Μεταβατικά**, τα ρήματα που χρειάζονται αντικείμενο για να συμπληρωθεί η έννοιά τους.

Π.χ. *Ο Γιάννης πλένει τα χέρια του.*

- ✓ **Αμετάβατα**, τα ρήματα που δεν χρειάζονται αντικείμενο.

Π.χ. *Το χελιδόني πετά.*

- ✓ **Συνδεδετικά**, τα ρήματα που συνδέουν το υποκείμενο με το κατηγορούμενο για να αποδώσουν μια ιδιότητα στο υποκείμενο.

Π.χ. *Αυτή η κοπέλα είναι πανέμορφη.*

Τα πιο συνηθισμένα συνδεδετικά ρήματα είναι: *είμαι, γίνομαι, φαίνομαι, εμφανίζομαι, παρουσιάζομαι, βρίσκομαι, γεννιέμαι, ζω, μένω, παθαίνω, διορίζομαι, λέγομαι, ονομάζομαι, θεωρούμαι, αποδεικνύομαι, μοιάζω, εκλέγομαι κλπ*

Υποκείμενο είναι ο όρος της πρότασης (πρόσωπο, ζώο ή πράγμα) που φανερώνει ποιος ενεργεί ή δέχεται μια ενέργεια ή βρίσκεται σε μια κατάσταση. Για να το βρούμε απαντάμε στην ερώτηση «ποιος;». Π.χ. *Η Μαρία φωνάζει.*

Αντικείμενο είναι η λέξη στην οποία πηγαίνει η ενέργεια του υποκειμένου ενός ρήματος. Για να το βρούμε απαντάμε στην ερώτηση «τι;». Π.χ. *Ο Γιάννης παίζει ποδόσφαιρο.*

Υπάρχουν κάποια ρήματα που παίρνουν δύο αντικείμενα, το ένα σε αιτιατική, που λέγεται **άμεσο αντικείμενο**, και το άλλο σε γενική ή σε αιτιατική με πρόθεση, που λέγεται **έμμεσο αντικείμενο**.

Π.χ. *Ο Χρήστος μού χάρισε ένα βιβλίο.*

Ο Χρήστος χάρισε σε μένα ένα βιβλίο. (έμμεσο αντικείμενο σε αιτιατική με πρόθεση)

Σε μία πρόταση το αντικείμενο και το υποκείμενο δε χωρίζονται ποτέ από το ρήμα με κόμμα.

Κατηγορούμενο είναι η λέξη που φανερώνει ότι το υποκείμενο έχει μια ιδιότητα ή ένα χαρακτηριστικό ή βρίσκεται σε μια κατάσταση. Το κατηγορούμενο συμφωνεί με το υποκείμενο σε γένος, αριθμό και πτώση.

Π.χ. *Ο Γιώργος είναι πρωταθλητής.*

Αναφορικές προτάσεις

- **Αναφορικές** ονομάζονται οι εξαρτημένες προτάσεις που αρχίζουν με τις αναφορικές αντωνυμίες *που, ο οποίος, όσος, ό,τι, όποιος* ή με τα αναφορικά επιρρήματα *όπου, που, όπως, πως, όσο, οπουδήποτε*. Προσδιορίζουν κάποιον όρο της ανεξάρτητης πρότασης από την οποία εξαρτώνται.

Οι αναφορικές προτάσεις ανάλογα με τον συντακτικό τους ρόλο χωρίζονται σε:

- **ονοματικές**, οι οποίες έχουν τη θέση ονόματος, εισάγονται με αναφορικές αντωνυμίες και χρησιμοποιούνται ως υποκείμενο, αντικείμενο, κατηγορούμενο ή προσδιορισμός,
- **επιρρηματικές**, οι οποίες εισάγονται με αναφορικά επιρρήματα και δηλώνουν τόπο, χρόνο, τρόπο, ποσό, συμφωνία, εναντίωση, παρομοίωση.
- **προσδιοριστικές**, όταν είναι απαραίτητο συμπλήρωμα του όρου που προσδιορίζουν για να μπορούμε να καταλάβουμε το νόημα όλης της περιόδου

π.χ. *Το δώρο που μου πήρες ήταν υπέροχο.*

- **προσθετικές**, όταν δεν αποτελούν απαραίτητο συμπλήρωμα του όρου που προσδιορίζουν, αλλά δίνουν μια επιπλέον πληροφορία

π.χ. *Μου έδωσε μια συμβουλή, που αποδείχτηκε τελικά πολύ χρήσιμη.*

Ρήματα σε -λλω

- ❖ Όσα ρήματα τελειώνουν σε -λλω γράφονται με 2 λ. (εξαιρούνται τα ρήματα: οφείλω, θέλω, μέλει)

- ❖ Όλα (εκτός από το ρήμα κολλώ) είναι ρήματα α' συζυγίας.

- ❖ **Διατηρούν τα 2 λ στους εξακολουθητικούς χρόνους** (ενεστώτα, παρατατικό και εξακολουθητικό μέλλοντα)

π.χ. Ενεστώτας: *αναβάλλω*

Παρατατικός: *ανέβαλλα*

Εξακ. Μέλλοντας: *θα αναβάλλω*

- ❖ Οι υπόλοιποι χρόνοι γράφονται με 1 λ.

π.χ. Αόριστος: *ανέβαλα*

Στ. Μέλλοντας: *θα αναβάλω*

Παρακείμενος: *έχω αναβάλει*

Υπερσυντέλικος: *είχα αναβάλει*

Συντ. Μέλλοντας: *θα έχω αναβάλει*

- ❖ Το ρήμα κολλώ και τα σύνθετα του διατηρούν σε όλους τους χρόνους τα 2 λ (ο κανόνας ισχύει για τα ρήματα της α' συζυγίας και το κολλώ είναι ρήμα β' συζυγίας).

- ❖ Οι λέξεις που παράγονται από αυτά τα ρήματα σχηματίζονται από το θέμα του αορίστου γι' αυτό και γράφονται με 1 λ.

π.χ. *αναβάλλω - αναβολή, ανατέλλω - ανατολή*

- ❖ Οι λέξεις μέλλον, μέλλοντας, περιβάλλον γράφονται με 2 λ.

Συνοπτικός πίνακας του ρήματος βάλλω με προθέσεις από τα αρχαία ελληνικά

αμφιβάλλω	εισβάλλω	μεταβάλλω	προσβάλλω
αναβάλλω	εκβάλλω	παραβάλλω	συμβάλλω
αποβάλλω	επιβάλλω	περιβάλλω	υπερβάλλω
διαβάλλω	καταβάλλω	προβάλλω	υποβάλλω

Αριθμητικά

Αριθμητικά ονομάζουμε τις λέξεις που φανερώνουν αριθμούς ή σειρά. Τα αριθμητικά διακρίνονται σε:

- **Αριθμητικά επίθετα**, π.χ. *πρώτος, δεύτερος, τέσσερις*
- **Αριθμητικά ουσιαστικά**, π.χ. *τριάδες, τετράδες, δεκαριά* Τα αριθμητικά επίθετα διακρίνονται σε:
 - **Απόλυτα**, π.χ. *ένα αγόρι, δύο φορέματα, τρία ποντίκια*
 - **Τακτικά**, π.χ. *πρώτος, δεύτερος, τρίτος*
 - **Πολλαπλασιαστικά**, π.χ. *μονός, διπλός, τριπλός*
 - **Αναλογικά**, π.ν. *διπλάσιοΓ. τριπλάσιο*

Τα αριθμητικά ουσιαστικά είναι αφηρημένα ουσιαστικά με τις καταλήξεις

- **-αριά**, π.χ. *δεκαριά*
- **-άδα**, π.χ. *δυάδα*

Ορθογραφία αριθμητικών

- Τα απόλυτα αριθμητικά από το 13 έως και το 19 γράφονται με μία λέξη. Π.χ. *δεκαεφτά*
- Από το 21 και πάνω γράφονται με ξεχωριστές λέξεις. Π.χ. *σαράντα εφτά, διακόσια πενήντα τρία*
- Το εννιά και το εννέα γράφονται με δύο -vv-, ενώ το ένατος και το ενενήντα με ένα -v-.
- Κάθε αριθμητικό που περιέχει ολόκληρο το εννιά/εννέα γράφεται με δύο -vv-. Π.χ. *δεκαεννέα*
- Το απόλυτο αριθμητικό **δύο**, όταν το χρησιμοποιούμε ως πρώτο συνθετικό μετατρέπει το -υ- σε -ι-. Π.χ. *δυσύλλαβος, δίχρονο* Εξαιρείται η λέξη *δυόμισι*.
- Τα σύνθετα με δεύτερο συνθετικό το επίθετο *μισός, μισή, μισό* γράφονται στη λήγουσα με -η, αν έχουν ως πρώτο συνθετικό το αρσενικό *ένας* ή το θηλυκό *μία*. Π.χ. *ενάμισης τόνος, μιάμιση ώρα*
- Αν όμως έχουν ως πρώτο συνθετικό το ουδέτερο *ένα* ή άλλο αριθμητικό, τότε γράφονται στη λήγουσα με -ι. Π.χ. *ενάμισι μήλο, εφτάμισι χιλιόμετρα*
- Αν το πρώτο συνθετικό τελειώνει σε σύμφωνο και είναι απόλυτο αριθμητικό, τότε το *μισός* γράφεται **-ήμισι**. Π.χ. *τεσσερισήμισι χρόνια*